

שם דאין צריך לסלק רק יריעה אחת ולא כמ"ש
בש"ע ע"ש העצם: עמ"ש בשו"ת דבר שאול סי'
קס"ד ושו"ת מהר"ג סי' כ"ה הכל' ובש"מקי דעת ארם
ת"ד ק"ל והאמור הגדול מהר"ם חב"ד ור"ע דק"ק
וערמיו סי' פה בהדפיסי שו"ת ווהוא ידע ורואה את
כל דברי ושל' אליהו מלובלין

שאלה מה

שאלה

אם מותר ללמוד תורה עם עכ"ל
משום איבה או משום קצת סכנה או
משום שכר * גם אם מותר לשנות את הדין מפני
איבה ומורא * גם אם מותר למכור ספרי קודש
שהעכ"ל וס' בעצמו רוצה ללמוד בהם:

השובה

דין זה ערוך בש"ס בפ"ג דחגיגה
דף י"ב דאין מוסרין ר"ת לגוי
שנאמר לא עשה כן לכל גוי ומשפטים כל ידעו
אך נ"ע לכתורה למה השמיטו הפוסקים הדין
דיכא ולא בסגנון לא כמב"ס ולא הטור
דביו ת"ת:

ולכאורה היה נראה משום דהוא פשוט כ"כ
עד שצ"ל לכתבו וכמו שאבאר והוא
דעתו שם בחגיגה הקצו בש"ר אלחנן ור"ק
סיפוק ליה לגוי העוסק בתורה חייב מיתה ור"כ
התלמוד עובר אלפני עור לא תתן מכשול וכי
תימא דחייבי נז' מצות ידיהו והא מנהו איכא
למסרם להם ונפקא לן מהאי קרא אשר יעשה האדם
וחי בהם כו':

וי"ל: דהכא מיידי אפילו הכי דאיכא גוי אחר
שרוצה ללמדו לליכא משום ולפני עור *
כדאמרינן בע"ז המושיע כוס וין לכזיר עובר מלפני
עור והכי מילי דקאי בחרי עברא דנהרא שנללא
כתיבתו א"ל להביא אליו אבל אי לא הכי אינו
עובר מלפני עור הכי כמי אפילו במקום שכותבי
אחר רוצה ללמדו לליכא לפני עובר מ"מ אסור
משום ענין דבריו עכ"ל:

ובעין יעקב הובא עוד תירץ בתוספות הכל'
לעולם חייבי נז' מצות אך דמחלק בין
אחר מתן תורה שלא רצו ו' מצות שלהם כמ"ש
בע"ז ואז ראה ויתר גויס דאפילו מקיימין כו' *
וא"כ אפילו כמקיימין אין מקבלין שכר כו' *
ולא הוו מצווים ועושים על כן אין מלמדין אותם
עכ"ל:

ולפ"ז מ"ש אפילו עכ"ל העוסק בתורה הכי
ככ"ג קאי אקודם לזה שיתר להם כו'
ולכאורה מאי מקשה בע"ז ג' אהא דאמר רבי מאיר
מכין שאפילו גוי ועוסק בתורה כו' ואיך אמרת
דאפילו מקיימין * מקבלין שכר ומשני אלא שאין
מקבלין שכר במצוה ועושה אלא כשאין מצוה ועושה
ומאי פריך הא איכא חילוק בין קודם מ"ת לאחר
מ"ת וא"ל דהוה הפירץ עצמו מאי דמשני אלא שאין
מקבלין כו' דא"כ ה"ל בקיבור על הא דר' מאיר
קאי

* אין (להרסיה)

ומ"ש וא"כ כו' הוא נגד הרלב"ח ע"כ
הרלב"ח לא נחית בזה בזה התשובה דלכ"כ
בריו סותרים זה את זה לרבריו בס' ז' ד'
ודוחק לומר דבס' ג' ביטל דעתו נגד דעת
הרא"ש שאין משמעות לשונו כן אף דמשמע קצת
כן בספרים שלו לעכ"ל כן ומה גם שהדין באמת
כן כמ"ש הרלב"ח:

ומ"ש אבל הכא כו' ו"ח חינו כו'
תזהיני דהא באל"ף קיימין ולא
גמ"ל וגם בה"א כתב רמ"א דמותר למחוק אם לא
שהכניע דקא מלך בזה כמסקנא:

ומ"ש אך י"ל דזה הדין כו' לעכ"ל הוא
איכא אלו היה מתחילת הכתיבה
היה היתר יותר משום שלא נתקדש מעולם אבל
כשנעשה אח"כ כ"כ אסור ליגע בו יד: ואלו

וזה מ"ש ה"ה הכבוד כהרר וואלף גר"ו שלו כו'

הנה ראיתי תשובתו הרמ"ה כתוב בספרו וכתוב
בענין קדושת ומחיקת ותיקן כתיבת השם עם גדול

הקורא ונענ"ד דברי מר נכונים לריבא ולאו נא
מעשה בזה לדידיהייתי מקיל ביותר רק לגרור מה
שנרדק שזהו דומה ממש לדין דיו שנשפכה על
הש"ס ממה שהוא בה"א כמ"ש מור"ה שחפיונוס
הוא בהא ראשונה (כ"ל בה' אחרונה) ועדיף תיכיה
משום דבאות ראשון נעשה קלקול בודאי בעל יתד
קדושת השם ממה שהוא בהא כמ"ש מור"ה שחפיונו
הוא בהא ראשונה (כ"ל בה"א אחרונה) ע"מ ש
שם יש כבדש"ס י"ה הוא באל"ף שהוא ראש השם
אם זה אין אות כתבנו מסבחה בטל יותר כבד
פשיטא שאם נעשה מיד באות ראשון ודאי סביר
או כנראה אלא אפילו אם נשפכה הדיו אחרי שכבר
היה הש"ס על אות ראשון כנראה ג"כ דעדיף
מאלו שנשפכה על אות אחר שכבר הוא הש"ס עכ"פ
צצירוף ודומה כעין הטפל לשם דמחלקין בסבחה כו'
והנה פשט הש"ע פשוט דאפילו נעשה אחרי שכבר
פיה הש"ס כתוב כהוגן ואפ"ה מותר ואיני יודע
מ"ש מר בסוף תשובתו להחמיר בנעשה אח"כ ול"כ
פשוט דמותר כמשמעות הש"ע אלא דלכאורה י"ל
ללא ס"ל דלכ"כ למה כתב הש"ע דיו כנדבקו
אותיות השם גוף' ואדרבה כתב שם לפני זה ס"ס
באוכרות שא"ל תקנה ע"ש בש"ך וי"ל: ובהלכות
תפילין כתבתי יסוד גזה כי שם כתבתי שגם בתפילין
הדין כן ע"פ ג"ש שם במ"א סק"ו בשם מהרי"ל
דך' של אלהי"ך ומשם ג"כ יש ראייה לנדון דער
וכ"ל פשוט עכ"ל הרב הכל' אח"כ מצאתי בשו"ת
חנות יעקב סי' פ"א שלא כתב כן והשיג על המורה
כן שם והנלע"ד שהדין עם המורה: ואפשר שכ"כ
על שכתב המורה שם כו' אפשר ששם הוא הכהנא
כן ואני שאלתי כמה ספריו דוקני ואצרו בדיפך
ועמ"ש בשו"ת חינוך בית יהודה סי' ע"ו שכתב
ג"כ בשם הגאונים דמנהג לקדש ע"ש עוד בתר

וזר פשע מי שלמד עס העכ"ס בזמן הזה שנידן לפעמים לשנות שום דין וענין ואם כן האיסור כפלים:

וי"ל ראה לדין זה שנתב מהרש"ל דאין לשנות הדין מפני המורא והפרכה משום דמהבא מ"ש בב"ק י"ל דיוועים היו שאין סכנה בדבר כשינידו האמת אבל הטעם לא ראו לגלות משום שהיה בו סכנה או מטעם שאכתוב לקצן דאיתא בירושלמי בסנהדרין י"ט פ"ד ובהוריות דף מ"ו ע"א ו"ל ריש לקיש אמר כשיא שחטא מלקין אותו בב"ד שלב" מה מחורן ליה א"ר חביו משא און מחורין ליה דיקטל לון "שער" יודן כשיא ובעס שלח גבתן למיתפוס לרי' לקו"טרפין ערק ללא מוגדלן יואית דמרי' להרא כפר חוטא למחר סלק ר' יוחנן לבית וועדא וסלק ר' יודן כשיא לבית וועדא "א"ל למה לית מרי אמר לן מילה דאורייתא "ארי טבח בהרא יריה א"ל ובחדא ספחין אלא א"ל לא ולא בן לקיש לא א"ל אלא אכימכסחא א"ל בהרא ענדלח "א"ל למחר אנא ואסת כיפוק לקדאש שלח ר' יוחנן גבירי לקיש עמיד לך מילה דאורייתא דכשיא כפוק לקדמך כפוק לקדמון ומר דובעא דידכון דמייא לבזרייתכון כד אסתא רחמנא למיפרוק ית ישראל לא שלח לא שליח ולא מלאך אלא הוא בעצמו דכתיב ועברתי בארץ מצרים הוא וכל דרגון דידהי "א"ל ומה חמית מימר הא מלתא אמר לון מה אסתין סכרון מה דחיל מיכון הויכא אבע אולפיכא דרחמנא:

(ומדברי שניהם נלמד איך בתקלקלו הדורות בעו"ה שר"ל לא היה מעיירא מן הכשית מלאר נגדו בפניו דעתו אף שהיה בירו לעכא כרצונו כדמוכח "וע"ז ענותנות של הכשית נגדו ביותר שעשה אחר הדת והיכולת לא די שאל אף גם הלך בעצמו ובכבודו אליור"ל שאמר דובעא דידכון דמייא לבזרייתכון כו"ל לא לדובעא וגוואא און לעצופה מ"ו אחר רק האמת כן הי' והאמתו שלום אהבו וכן מצינו בעקומות רבים בבבלי ועתה להפוך מיש"ס לו חיוה קצת שררה על חבירו אין לו פתחון פה לדבר בפניו ואם יחוס ראש או ירדסו יתפכו עד חרמה ובוה האמת כעדרת הוסר האנפסת הורס העטרת השי' ישיב אפטינו כבדאשוכה ב"ב):

משמע מכאן דאפילו מפני המורא אין לשנות הדין אף דהתם בישראל מיידימכל מקום אין שום גמול:

אך קשה מע"ש בב"ק דמגילה ט' גבי תלמי האלך ששם כמה דברים וי"ל שהיה ע"פ רח הקודש כמ"ש במדא נתן הקב"ה בלב כל א' א' ומשם שאמר שם "או צריכים אנו לדברי אגדה במה שכתבתי על רש"י שכתב וי"ל תלמי מלך מצרים היה ולכאורה אין לו הכנה מה דובעא לכוירינו בזה ואה ל"מ אם היה מלך מצרים או לו וכבר נחקא בו רבים:

ואפשר דכוונת רש"י ו"ל לתרץ קושיא זו איך שינו את החורה כו' דהא אבאר אפילו משום חש סכנה כמ"ש מהרש"ל ודחוק גומר ש"ס חילוק בין דין מדיני החורה לזו אין לשנות אף מפני

קאיואקודס מ"ס כו"א ע"כ דר"מ אשר דאפי' אחר מ"ס קאי האי קרא אשר יעשה האדם וחי בהם וע"כ צריך לתירץ שאין מקנלין שכן כו' :

וצ"ל בדוחק דאעפ"כ תירוצו ההוא הוא אליבא דמסקנא דהתם דע"ו שמשי אלא שאין מקנלין שכן כעצוה ועושה כו' נמצא דיש חילק ביניהם לדעה זו כו' כך י"ל כוונתו אבל באמת אין מקום לתירץ וחילק זה כלל ממ"כ אי הסברה כשהעכוס רוצה ללמוד מה שמוחר לו ללמוד מותרין אנו ללמוד עמו וצריכין אנו ללמוד עמו אם כן הדרי קשיא לדוכתיה דהא הבוי רשאי ללמוד עכ"פ ו' מצות א"כ מותרין אנו ללמוד עמו:

וא"ל ד"ל דאף והבוי רשאי ללמוד אעפ"כ אין אנו רשאים ללמוד עמו אם כן מאי מק' התוספות מתחילה אי בנ' מצות והא מצוה ללמוד כו' מדאמר אשר יעשה האדם וחי כו' דלא אף דהבוי חשוב ככ"ג על כל זה אין אנו רשאים ללמוד עמו ואי החילק בין רשאים ובין צריך אם כן קשה ממ"כ או דאינו פריך כלום מדר' מאיר או דאינו משכי כלום:

עוד כ"ל להביא ראה דאיתא להאי תירוץא כלל דע"כ אין הדין כן באמת אלא דמותר ללמוד גם עמה בנ' מצוה דידהי מהא דאמרינן בנזחים דף קי"ו והוצא לפסק דין בהרמב"ם ג"כ סוף ה' מעשה הקרבנות דאין אנו רשאים לעשות שלמים להביא קרבנו של בוי על הבמה כו' אבל מצוה עלינו ללמוד איך יתנהגו:

וא"כ כ"ס וק"ו ו' מצוה דמותר ומצוה ועל כן היה לתוספות בחגיגה פשוט דמצוה ללמוד בנ' מצוה אף בזמן הזה וליהא לת' מ"ש דע"ו וע"כ לא כתב הרמב"ם בהל' שופטים גבי ו' מצות שחייבים העכ"ס ללמוד שאין לישראל ללמוד:

גחזור לנכון שאלה הראשונה פשיטא לתירץ דע"ו דאפילו בנ' מצות אסור ללמוד אבל אין כראיה כן לריכא אבל עכ"פ לכל שני התירוצ' מוכח דאסור ללמוד עמהם בשאר התורה:

וא"ל מעמי דאמר בב"ק דל"ח דלחא מלכות התעמה שני סדריוטות כו' וקאמר שם קראו שנו ושלשו את התורה כו' דמשמע דמותר כבר חירצו התוספות שם דנפ"כ משו ולא כתחייב למאר עצמם אי נמי נתגייירו ע"ש ואדרבה מוכח מזה דמשאם איבה לסוד ומכ"ש משום שכן דאסור ללמוד עמהם דל"כ הל"ל הכי משום איבה עמ' כו' אדרבה כתנו משום פקחא נפש שלא למאור עמאן **וע"ד** המורא אשר כתב מורא זו חייגי יודע מה היא אם החוזה שהוא סכנה א"ל דבר שעומד בפני פקוח נפש:

אך מ"כ בשם מהרש"ל בים ש"ס ו"ל משמע מכאן דלא שרי כלל ללמוד חורה לעכ"ז אפילו משום שלום מלכות וק"ו משום שכן הנאה אם לא בגויה והכרח וסכנה ע"ש שהחמיר מאוד בזה ומכ"ש שלא לשנות שום דין אפילו משום פקוח נפש דק מחייבים למאור עצמם עכ"ל ואמר את דבריו דע"ה

בן

יד אליהו אליהו בן שמואל מלובלין עמוד מס': 126 הודפס ע"י אוצר החכמה

בו אלא אפילו אם אינו רק שאינו הולך בדרך טובים כמו שמעט מדברי הרמב"ם והטורב"ם רע"ו וכ"כ בפ' תפלת השחר בענין ארבע עיני הגרם בעיני יעקב: ובאמת בני ישראל פירשו שאין מלמדין אותו ר"ל להכניסו בזהר' לבית המדרש בין שאר תלמידים בקביעות הוא דאין מכניסים אותו:

ונראה פשוט דאי שאל האם תלמיד דין א' מדיני התורה או פירושה' שאין איסור לאמרו לפניו בשעת מעשה: רק שאמרו שמעט על דבר להרחיקו עד שישוב ואם אינו מרחיקו ע"ז קאי מ"ש דהוי כוורק אבן לערקולו: וכפי משמעות שאמרו שם בדברות ק"ח כלתלמיד שאין חובו כגדול יכנס בו

וע"כ צ"ל דלא ידעו שהם רשעים כימי יודע בכל אחד אס תוכו כדבר וע"כ צ"ל דאכריז ר"ג על התלמידים בעצמם שמי שאינו רוצה להיות חובו כדבר אל ילמד דס"ל דאינו רשאי ללמוד שלא לשמה ורבו המלמד לזה ה"ל כאלו וורק בו ור"א לא ס"ל הכי אך דמוטר ללמוד אף שלא לשמה ורבו ג"כ אינו בו אלא דוקא היכי דקיס ליה בגוי' כו' אפ"פ שכתב בעל יפה ענף לדקק במעשה התלמיד קודם ו"ל בעלי יפה ענף בפתיחת דאויב ס' ט"ו על מ"ס ר' יצחק ב"ה דעתיק דר"י כל המעמד תלמיד שאינו הבין בח"ל כו' ובח"י כו' מעמיד תלמיד רשע אינטרך שאפ"פ שאינו צא להוכיחו רק שמלמדו תורה ואפ"פ שאינו יודע דרשע לוקח לו קלון וכענין אחיה בירבעם כו' וכ"כ לברוק בעשיו קודם שילמדו עכ"ל וצ"ל דכל זה אפי' כהאי דס"ל לר"ג דמספק אין ללמדו ולא ס"ל הו' דלמוד תורה אפילו שלא לשמה כו' דהא פסק הרמב"ם בספר מהל' ת"ח והטורב"ם רע"ו דמסתמא יש ללמדו כשלא ידעין מעט וכר"א ולא כר"ג וכמ"ס הבי"ש בספ' פסק דלעול' ילמוד אדם אפילו שלא לשמה וזה ג"כ סדרת ר"א שם בדברות:

אבל בני גוי כראה דאסור ללמדו כלל אפילו כששאל אינו דבר: אך צ"ל דמצינו כמה פעמים שהוציאו אדם ד"ח כשאלו כמ"ס במקומות רבים:

י"ל דעמו מפני קידוש השם שלא יאמרו שהם נמצאו בדבריהם וידברו סרה ח"ו על תורתינו הק':

במ"ש ודע מה שחשוב לאפיקורס גוי דוקא אב"ל אפיקורס ישראל כו': אלו כיוצא בזה כמ"ס ע"פ אל תען כסיל כאלותו:

ולענין אם מותר למכור להם ספרי קודש זה ג"כ תלוי בזה דאי אין יכול העכו"ם להמציא ספרים אלו כ"א עלי די ישראל א"כ הוי כתיב עברא דהרא"ה דאסור להושיע לו כו' ואסור מלפני עור לא תתן מכשול ועיין ב"ד סימן קכ"א (ומלכד שאפשר ש"ל מאסם בזיון ספרים דלא יבוא אדם ס"ו) ואף במקום דאינו עובר מלפני עור אסור עכ"פ מדרבנן כמ"ס הסו"ט בריש שבת:

אך

וג"כ ביפה תואר פ' פ"ב סי' ט' דף ס"ו ע"ג ועיין מ"ס הרשב"ם פ' ים נוחלין דף קי"ד ד"ה לא תהא תורה כו' ח"ל ומיכו מעיקרא לא הי' חפץ לגלות לו טעמו של דבר דאסור לגלות להם טעמי תורה (ועי"ש רש"י סוף כתובות קי"א א' ואלא יגלו את הסוד לאו"ה פרס"י הסוד טעמי התורה או כור העבוד, ושמעתי פ' סוד העבוד כשמות) עכ"פ כראה דקאי הכ"ל אסורות ואין מכאן ראיה להיפך ולומר דשאר הסודות מותר רי"ל ע"ז דוקא היה (השנועה) אבל האיסור הוא ככולם: ומוכח מכאן דמותר לגלות כשיש צורך דהא באמת גילה להם אה"כ: **צהנור** לעניינינו דעכ"פ קושטא דדינא הוא דעובר מלפני עור לא תתן מכשול בשאר התורה וא"כ עכ"פ מוכח דאסור ללמוד עמו אם לא היכי דליכא ח' דרוסה ללמוד עמו דאז אפסר דיש להקל בזה אי אמרינן הא פירושא דכתיבנא דאיסורא דגמ' בחגיגה איירי מסורות התורה דוקא ולא כתיבן הסו"ט או י"ל דמותר ללמוד עמו פשוטן של תורה אבל לחי' החוסמות גם זה אסור שלא בו' מצות דידעו ואפשר לדעת החוסמות דבו' מצות יכולים ללמוד עמהם אף העצמי' ויש בדבריהם חומרא וקולא ולחי' שכתבתי יש ג"כ חומרא וקולא דאפילו בו' מצות אסור ללמד טעמים והסודות שלהם זה חומרא ובשאר התורה היכי דליכא איסור מלפני עור מותר ללמדו וכן משמע מ"ס בפ"ו דסוטה לה"ב שכתבו התורה כו' כדי שילמדו או"ה מי שירצה מהם ללמוד כל התורה שכתב (וי"ל עי"ש הסו"ט שם דעדיין יש לאו"ה פ"פ דכלום כפית עלינו הר כניגיתו כו' דהא חי' דהרי"ף פר"ע בשם תנחומא דכפית הר היה רק על תורה שבע"פ וגז' דין הא"ל חי' על תורה שכתב: שלא למדו ודוק):

אבל משמיעת הפוסקים משמע איפכא דאסור ללמוד עמהם כלל ומ"ס לא כתבו שום חילוק ואין להקשות איך השמיטו הכל האם דינא דעכו"ם וי"ל דממנו אק"ו במה שכתבו דאין ללמד לתלמיד שאינו הבין דהוי כוורק אבן לערקולו: והוא ש"ס ערוך נחלין פ' הזרוע וכן עבר אסור ללמדו א"כ כ"ש עכו"ם:

ועוד שכתב הרמב"ם בפ"י מהל' שפטים דעכו"ם שלמד תורה מכין אותו כו' עיין בם' לחם משנה שם:

אך צ"ע קצת למה עדיף עכו"ם דלא הוה איסורי' כ"א בעשה דמביד דבדיו ליעקב כו' מתלמיד ישראל שאינו הבין דהוי כוורק אבן לערקולו:

וצ"ל דאיירי בתלמיד שאינו הבין כגון הקראים או שארי מינים דברע מעכו"ם כמ"ס הרמב"ם ועיין בשו"ת ר' אלי' מורחי סימן כ"ו א"כ לפ"ו דהרי קאי' לדוכסי' ל"לכתבו הפוסקים דין דעכו"ם דאסור ללמדו דהא י"ל דקל הוא עכו"ם מתלמיד שאינו הבין אי איירי בתלמיד בזה:

אבל באמת אין פי' זה אמת לומר דאיירי דיקא בתלמיד שיהא דוקא מין וכו' ולא

